

LIETUVOS RESPUBLIKOS EKONOMINIŲ IR KITŲ TARPTAUTINIŲ SANKCIJŲ ĮGYVENDINIMO ĮSTATYMO NR. IX-2160 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo Nr. IX-2160 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas įvertinus dabartinį tarptautinių sankcijų įgyvendinimo mechanizmo reglamentavimą teisės metodologijos požiūriu, išanalizavus iš jo įgyvendinimo kylančias praktines problemas, aptartas konsultacijų su kitomis institucijomis metu, ir atlikus kitų Europos Sąjungos valstybių narių doktrinos ir praktikos analizę.

Nors peržiūros metu buvo prieita prie išvados, kad dabartinis tarptautinių sankcijų įgyvendinimo mechanizmo reglamentavimas iš esmės atitinka šių dienų poreikius, identifikuotos ir kelios nuostatos, kurias būtina patikslinti ir aktualizuoti, ypač kiek tai susiję su nuoseklesniu Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcijų komitetų sprendimų įgyvendinimu, Europos Sąjungos teisės aktų dėl ribojamųjų priemonių taikymu, dalyvaujančių institucijų funkcijų ir kompetencijų nustatymu, tarptautinių sankcijų išimčių taikymo supaprastinimu, tarptautinių sankcijų pažeidimų nustatymu.

Rengiant Įstatymo projektą, taip pat atsižvelgta į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 19 d. nutarimą Nr. 1368 „Dėl Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo Nr. IX-2160 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIP-2092 ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 515 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIP-2093 projekto“ (žr. kitus, iniciatorių nuomone, reikalingus pagrindimus ir paaiškinimus).

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, kuri šiuo metu taip pat yra institucija, koordinuojanti tarptautinių sankcijų įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Šiuo metu Įstatymo projekte aptarti tarptautinių sankcijų įgyvendinimo teisiniai santykiai reguliuojami 2004 m. balandžio 22 d. Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymu Nr. IX-2160 (toliau – keičiamas Įstatymas).

Pažymėtina, kad tiek galiojantis reguliavimas, tiek ir siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos grindžiamos tuo, kad visas teisiškai privalomas tarptautines sankcijas (išskyrus tris specifines sankcijas¹) Lietuvos Respublika įgyvendina kartu su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis per Europos Sąjungos bendrosios užsienio ir saugumo politikos instrumentus – tiesiogiai taikomus Europos Sąjungos teisės aktus.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Atsižvelgiant į mažesnę naujojo Įstatymo projekto apimtį, numatoma nauja jo struktūra ir **atsisakoma jo skirstymo į skirsnius**. Įstatymo projekto **pavadinime** atsisakoma akcentuoti ekonomines sankcijas, kurios yra tik viena iš tarptautinių sankcijų rūšių. Pažymėtina, kad šiuolaikinės tarptautinės sankcijos nustato pačios įvairiausios srities ekonominės ir kitos veiklos suvaržymus – nuo tradicinė sankcija laikomo ginklų embargo iki apribojimo prekyba prabangos prekėmis, tam tikrų šalių komercinių bankų filialų steigimo Europos Sąjungoje draudimo, tam tikro diametro vamzdžių naftos gavybai eksporto draudimo ir daugybę kitų. Šių draudimų klasifikavimas ar suskirstymas į

¹ Trys specifinės tarptautinės sankcijos, kurias kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė įgyvendina savarankiškai, t. y. ne Europos Sąjungos teisės aktais, yra draudimas prekiauti ginklais su Kinijos Liaudies Respublika (1989 m. birželio 27 d. Europos Vadovų Tarybos deklaracija) ir draudimai tiekti ginklus į Armėnijos Respubliką ir Azerbaidžano Respubliką Kalnų Karabacho konflikte dalyvaujančioms pajėgoms (1992 m. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos sprendimas).

rūšis ar porūšius yra sudėtingas, jis būtų aktualus tik tokio rūšiavimo momentu. Pažymėtina, kad ir Europos Sąjunga nėra nustačiusi tikslaus savo ribojamųjų priemonių rūšiavimo, kuris būtų aktualus visiems dabar egzistuojantiems 43 ribojamųjų priemonių režimams. Atskiruose ribojamųjų priemonių režimuose išskiriamas bendro pobūdžio rūšiavimas (pvz., importo ir eksporto apribojimai, lėšų ir ekonominių išteklių įšaldymas, transporto apribojimai, finansų sektorius ir kt.). Siekiant kuo didesnio tarptautinio sankcijų poveikio, ieškoma vis naujų, nestandartinių ir paveikesnių tarptautinių sankcijų (pvz., tam tikros šalies pašalinimas iš tarptautinės mokėjimų sistemos SWIFT, tam tikros šalies valiutos banknotų spausdinimo draudimas ir pan.). Atsižvelgus į šią dinamiką, rengiant Įstatymo projektą, analizuotos galimybės apskritai atsisakyti tarptautinių sankcijų skirstymo į rūšis (tarptautinės ekonominės sankcijos, finansinės, politinės sankcijos ir kt.), tačiau buvo grįžta prie šiuo metu galiojančio reguliavimo dėl toliau aptartų priežasčių, susijusių su priežiūros institucijų nustatymu (žr. paaiškinimus dėl 8 straipsnio).

1 straipsnio 1 dalyje Įstatymo projekto paskirtis papildyta nuorodomis į teisės viršenybės palaikymą ir Lietuvos Respublikos užsienio politikos interesų užtikrinimą.

2 straipsnio 1 dalyje papildyta subjekto, kuriam taikomos tarptautinės sankcijos, apibrėžtis. Į ją įtraukta ir juridinių asmenų grupė. To paties straipsnio **2 dalyje** patikslinta tarptautinių ekonominių sankcijų apibrėžtis: atsisakoma pertekliniu tapusio dvejetainio paskirties prekių ir karinės įrangos prekybos minėjimo. Prekyba šiomis prekėmis iš esmės vertintina kaip vienas iš tarptautinių ekonominių sankcijų porūšių ir ją pakankamai apibrėžia bendra nuostata „prekybos su subjektais, kuriems taikomos tarptautinės sankcijos, apribojimai“. Prekyba šiomis prekėmis yra licencijuojama ir reguliuojama Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatymu Nr. I-1022, tad vadovaujantis šio įstatymo reguliavimo paskirtimi ir taikymu, Užsienio reikalų ministerija išbraukiama iš ekonominių sankcijų įgyvendinimo priežiūros institucijų sąrašo. Šiame straipsnyje taip pat atsisakyta kaip perteklinių eksporto, importo ir finansų įstaigų apibrėžimų, kurie buvo įtvirtinti atitinkamai keičiamo Įstatymo 2 straipsnio 8, 9 ir 10 dalyse. **2 straipsnio 7 dalyje** aktualizuotas tarptautinių susisieikimo sankcijų apibrėžimas, papildomai išskiriant jūrų ir vidaus vandenų rūšis, kaip tai reguliuoja Transporto veiklos pagrindų įstatymas.

3 straipsnyje atlikti pakeitimai yra vieni svarbiausių visame Įstatymo projekte. Siekiant sistemingiau, aiškiau ir paprasčiau apibrėžti įvairių tarptautinių sankcijų įgyvendinimo mastą, į šį straipsnį perkeltos ir patikslintos nuostatos iš keičiamo Įstatymo antrojo ir trečiojo skirsnių, kurių Įstatymo projekte nebelieka.

Nauja yra **3 straipsnio 1 dalyje** išdėstyta bendroji nuostata, kad tarptautines sankcijas, nustatytas Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijomis ir pagal jas įsteigtų sankcijų komitetų sprendimais, kurios pagal Jungtinių Tautų Chartiją yra teisiškai privalomos Jungtinių Tautų valstybėms narėms, Lietuvos Respublika įgyvendina kartu su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis tiesiogiai taikomais Europos Sąjungos teisės aktais. Pažymėtina, kad Jungtinių Tautų tarptautinių sankcijų dėl teroristų ekonominių išteklių ir kito turto įšaldymo atvejais, nuo Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijomis įsteigtų sankcijų komitetų sprendimų iki Europos Sąjungos teisės aktų priėmimo praeina 4–6 darbo dienos, ir tai yra maksimaliai trumpiausias terminas, kurį pavyko pasiekti per keletą pastarųjų metų. Kai kurios tarptautinės organizacijos kritikuoja Lietuvos Respubliką ir kitas Europos Sąjungos valstybes nares, kad toks terminas neatitinka Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijomis įsteigtų sankcijų komitetų sprendimų įgyvendinimo nedelsiant (angl. *without delay*). Siekiant spręsti šią problemą ir taip išvengti teisės aktų kolizijos su įsipareigojimais pagal Jungtinių Tautų Chartiją, aptariamoje dalyje siekta įrašyti nuostatą, kad iki minėtų Europos Sąjungos teisės aktų įsigaliojimo tokias tarptautines sankcijas Lietuvos Respublika įgyvendina vadovaudamasi Jungtinių Tautų sankcijų komitetų skelbiama sankcionuojamų subjektų sąrašais. Analogiškai šią problemą siekiama spręsti ir kai kuriose kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse – jų patirtis rodo, kad tokiu atveju svarbu sukurti kuo veiksmingesnį informavimo mechanizmą, kad Jungtinių Tautų sankcijų komitetų skelbiama sankcionuojamų subjektų sąrašai taptų prieinami visiems, kam tai aktualu. Tačiau, įvertinus Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pastabas, tokios nuostatos atsisakyta.

Kitose **3 straipsnio** nuostatose aptariami atvejai, kai privalomų tarptautinių sankcijų įgyvendinimui reikia priimti ar pakeisti Lietuvos Respublikos teisės aktus (**2 dalis**), kai sprendžiama

dėl tarptautinių organizacijų rekomendacijų taikyti tarptautines sankcijas įgyvendinimo (**3 dalis**) ir kai kyla teisės aktų kolizija tarp tarptautinių organizacijų nustatytų tarptautinių sankcijų ir įsipareigojimų pagal Europos Sąjungos teisę (**4 dalis**).

4 straipsnyje supaprastinamas tarptautinių sankcijų išimčių taikymas: nustatoma, kad sprendimus dėl jų taikymo (jei tokios išimtys yra numatytos tarptautines sankcijas nustačiusių tarptautinių organizacijų sprendimuose ir (arba) tiesiogiai taikomuose Europos Sąjungos teisės aktuose) priima nebe Vyriausybė, o Užsienio reikalų ministerija. Kartu nustatoma, kad, siekiant pasinaudoti išimtimis, į atitinkamas priežiūros institucijas su prašymu turi kreiptis patys subjektai, kuriems taikomos tarptautinės sankcijos, o priežiūros institucijos, pagrįsdamos išimties taikymo tikslingumą, perduoda prašymus Užsienio reikalų ministerijai.

5 straipsnyje patikslintos nuostatos, susijusios su prievolių vykdymu nustačius tarptautinių sankcijų įgyvendinimą, ir atsisakyta perteklinės buvusios 4 dalies dėl įprastinių sąskaitos išlaikymo išlaidų išskaitymo ir palūkanų bei mokėjimų pagal anksčiau sudarytus sandorius įskaitymo.

7 straipsnyje papildytos Užsienio reikalų ministerijos funkcijos, įskaitant pasiūlymų nustatyti ar atšaukti tarptautines sankcijas teikimą Jungtinėms Tautoms, Europos Sąjungai ir kitoms tarptautinėms organizacijoms.

Vienas pagrindinių iššūkių tarptautinių sankcijų įgyvendinimo reglamentavime išlieka tarptautinių sankcijų priežiūros institucijų nustatymas **8 straipsnyje**. Svarstyta galimybė nustatyti, kad už tarptautinių sankcijų įgyvendinimo priežiūrą atsakingos tos Lietuvos Respublikos institucijos, kurių kompetencijai priklauso tarptautinėmis sankcijomis uždraustos ekonominės ar kitos veiklos priežiūra ar reguliavimas. Tačiau prieita prie išvados, kad tokia bendro pobūdžio nuostata neužtikrins tinkamo sankcijų įgyvendinimo. Atitinkamai Įstatymo projekte buvo paliktas galiojantis bendro pobūdžio tarptautinių sankcijų rūšiavimas, tačiau aptariamame straipsnyje tikslinamas už jų įgyvendinimo priežiūrą atsakingų institucijų sąrašas.

10 straipsnyje, iš dalies atsižvelgiant į Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pastabas, kitų Lietuvos Respublikos įstatymų pavyzdžiu numatoma blanketinė norma, skirta papildomai aptarti veiksmus, kurių priežiūros institucijos turi imtis, jei įtariama, kad padarytas Įstatymo projekto pažeidimas turi administracinio nusižengimo arba nusikalstamos veikos požymių.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Neigiamo poveikio priėmus Įstatymą nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtas Įstatymo projektas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Priimtas Įstatymo projektas įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus Įstatymo projektą, naujų teisės aktų priimti, galiojančių teisės aktų pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

9. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos įstatymo, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Keičiamo Įstatymo sąvokos ir jas

įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar Įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projekte reglamentuojami klausimai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir Europos Sąjungos teisės nuostatas.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įstatymo lydimųjų aktų, – kas ir kada juos turėtų parengti, šių aktų metmenys.

Įstatymo projektui įgyvendinti reikės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimą Nr. 1679 „Dėl tarptautinių sankcijų įgyvendinimo priežiūros tvarkos aprašo patvirtinimo“. Pakeitimą rengs Užsienio reikalų ministerija. Priėmus Įstatymo projektą, reikės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 1 d. nutarimą Nr. 237 „Dėl ekonominių sankcijų, ribojančių prekybą ginklais, įgyvendinimo“. Pakeitimą inicijuos Užsienio reikalų ministerija. Priėmus Įstatymo projektą dėl pasikeitusio pavadinimo reikės pakeisti kitus Lietuvos Respublikos teisės aktus, kuriuose yra nuoroda į keičiamo įstatymo pavadinimą. Šiuos teisės aktų pakeitimus turi inicijuoti juos rengusios Lietuvos Respublikos institucijos.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymui įgyvendinti papildomų lėšų nereikės.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymo projektas derinamas per Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinės sistemos Projektų registravimo posistemę.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai žodžiai: tarptautinės sankcijos, tarptautinių sankcijų įgyvendinimas.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Rengiant Įstatymo projektą buvo vertinamos ir nacionalinių sankcijų įvedimo ir įgyvendinimo galimybės, kitų Europos Sąjungos valstybių narių doktrinos ir praktika šioje srityje. Atsižvelgiant į tai, kad šio Įstatymo projekto pagrindinė paskirtis yra tarptautinių sankcijų įgyvendinimo reglamentavimas, kurio specifiška nepadedą spręsti esminių su nacionalinių sankcijų įvedimu ir įgyvendinimu susijusių klausimų, nacionalinių sankcijų reglamentavimo šiame Įstatymo projekte galimybės atsisakyta.

Dalia Kaminskienė
Vyriausioji specialistė

Užsienio reikalų ministras
Linas Linkevičius